

The Widow and the Orphan

Source Sheet by Rabbanit Leah Sarna

Exodus 22:20-23

You shall not wrong or oppress a stranger, for you were strangers in the land of Egypt. You [communal leaders] shall not ill-treat any widow or orphan. If you do mistreat them, I will heed their outcry as soon as they cry out to Me, and My anger shall blaze forth and I will put you to the sword, and your own wives shall become widows and your children orphans.

שמות כ"ב:כ"א-כ"ג

וְגַר לֹא-תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:
כָּל-אֶלְמָנָה וְיָתוּם לֹא תַעֲנוּן: אִם-עָנָה תַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ כִּי
אִם-צָעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקָתוֹ: וְחָרָה אַפִּי
וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם בְּחָרֶב וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אֶלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם
יָתוּמִים: {פ}

Deuteronomy 24:17

You shall not subvert the rights of the stranger or the fatherless; you shall not take a widow's garment in pawn.

דברים כ"ד:י"ז

לֹא תִטֹּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוּם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגַד אֶלְמָנָה:

Deuteronomy 27:19

Cursed be the one who subverts the rights of the stranger, the fatherless, and the widow.—And all the people shall say, Amen.

דברים כ"ז:י"ט

אָרוּר מַטֵּה מִשְׁפַּט גֵּר-יָתוּם וְאֶלְמָנָה וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן:

Ramban on Exodus 22:21:1

ANY WIDOW — even a rich one of quite considerable wealth — YE SHALL NOT AFFLICT, for her tears are frequent and her soul is depressed. He states, *If thou afflict 'otbo'* ["him" in the singular], meaning any one [who is a widow or a fatherless child]. Therefore it is written after that, *and your wives shall be widows*, in punishment for your causing the cry of the widow, *and your children fatherless*, in punishment for the cry of the orphan. This punishment [*And My wrath shall glow, and I will kill you with the sword* etc.] is not counted by our Rabbis amongst those brought upon people who are liable to death by the hand of Heaven, as listed in the Beraitha, "These are the people who are liable to death

רמב"ן על שמות כ"ב:כ"א:א'

וטעם כל אלמנה אפילו עשירה בעלת נכסים, כי דמעתה מצויה ונפשה שפלה.

ואמר אם ענה תענה אותו, כל יחיד מהם, על כן כתיב אחריו והיו נשיכם אלמנות, בעונש האלמנה וצעקתה, ובניכם יתומים, בצעקת היתום והעונש הזה לא מנו אותו רבותינו בכלל חיובי מיתה בידי שמים בברייתא דואלו הן שבמיתה השנויה בסנהדרין (פג.). והטעם, שאין זה מיתה כמיתת בני אדם בידי שמים שנאמר בהם ומתו בו כי יחללוהו (ויקרא כב ט) ולא תמותו (במדבר יח לב), אבל ענש בכאן שיהרג אותם בחרב אויב או במלחמה ירד ונספה בלא הודע והיו נשיהם אלמנות לעולם ובניהם יתומים

by the hand of Heaven” taught in Tractate Sanhedrin. The reason for this is that the death mentioned here is unlike the usual death of people by the hand of Heaven, of whom it is said, *and they die therein, if they profane it; and ye die not*. But here the punishment is that they will die by the enemy’s sword, *or he shall go down into battle, and be swept away* without anyone knowing it, and their wives will thus have to remain forever widows, and their children always be fatherless.

Sanhedrin 83a:6

§ In order to discuss **the matter itself**, the Gemara cites the *Tosefta*: **And these** are they **who** are liable **to** receive **death** at the hand of Heaven: **One who partakes of untithed produce, and a ritually impure priest who partook of ritually pure teruma, and a non-priest who partook of teruma, and a non-priest who performed the Temple service, and a ritually impure priest who performed the Temple service, and a priest who was ritually impure who immersed that day** and is waiting for nightfall for the purification process to be completed, **who performed the Temple service, and a priest lacking the requisite priestly vestments, and a priest who has not yet brought an atonement offering to complete his purification process as a leper or zav, and a priest who did not wash his hands and feet** before beginning the Temple service; **and** priests who performed the Temple service while **intoxicated with wine, and** priests who performed the Temple service with **overgrown hair on their heads**.

סנהדרין פ"ג א'ו'

גופא ואלו שבמיתה האוכל את הטבל וכהן טמא שאכל תרומה טהורה וזר שאכל את התרומה וזר ששימש וטמא ששימש וטבול יום ששימש ומחוסר בגדים ומחוסר כפרה ושלא רחץ ידים ורגלים ושתויי יין ופרועי ראש

Sforno on Exodus 22:21:1

לא תענון אם ענה תענה אותו; if, in the process of oppressing an orphan your intention was only to oppress him alone; if your “oppressing” him was in the nature of disciplining him in order to ultimately bestowing loving kindness on him after he responded to your rebuking him, your disciplining him is considered an act of loving kindness. [the author interprets verse 22 starting with the word אם as an alternative,

ספורנו על שמות כ"ב:כ"א:א'

לא תענון. אם ענה תענה אותו. אם כשתענה את היתום תהיה כונתך לענותו בלבד, אבל אם תענהו ליסרו ולהיטיב לו אין זה אלא גמילות חסדים:

moderating what has been written in verse 21.
Ed.]

Mishneh Torah, Human Dispositions 6:10

A person is obligated to show great care for orphans and widows because their spirits are very low and their feelings are depressed. This applies even if they are wealthy. We are commanded to [show this attention] even to a king's widow and his orphans as [implied by Exodus 22:21]: "Do not mistreat any widow or orphan."

How should one deal with them? One should only speak to them gently and treat them only with honor. One should not cause pain to their persons with [overbearing] work or aggravate their feelings with harsh words and [one should] show more consideration for their financial interests than for one's own. Anyone who vexes or angers them, hurts their feelings, oppresses them, or causes them financial loss transgresses this prohibition. Surely this applies if one beats them or curses them.

Even though [a person who violates] this prohibition is not [liable for] lashes, the retribution one suffers for its [violation] is explicitly stated in the Torah (*ibid.* 22:23): "I will display My anger and slay you with the sword." There is a covenant between them and He who spoke and created the world that whenever they cry out because they have been wronged, they will be answered as [*ibid.*:22] states: "When they cry out to Me, I will surely hear their cry." When does the above apply? When one causes them suffering for one's own purposes. However, it is permitted for a teacher to cause them suffering while teaching them Torah, or a craft, or in order to train them in proper behavior. Nevertheless, he should not treat them in the same manner as he treats others, but rather make a distinction with regard to them and treat them with gentility, great mercy, and honor for [Proverbs 22:22] states: "For God will take up their cause."

This applies to both those orphaned from their father and those orphaned from their mother.

Until when are they considered orphans in the context [of this mitzvah]? Until they no longer need a mature individual to support, instruct, and care for them and are able to see to all their own needs by themselves, like other adults.

משנה תורה, הלכות דעות ו'י'

חַיֵּב אָדָם לְהִזְהֵר בִּיתוּמִים וְאַלְמָנוֹת מִפְּנֵי שְׁנִפְשָׁן שְׁפֵלָה לְמַאֲד וְרוּחָם נִמּוּכָה אִף עַל פִּי שֶׁהוּן בְּעַלְי מְמוּן. אִפְּלוּ אֲלֵמְנָתוֹ וְשֵׁל מְלֵךְ וִיתוּמָיו מִזְהָרִים אָנוּ עֲלֵיהֶן שְׁנֵאָמַר (שְׁמוֹת כב כא) "כָּל אֲלֵמָנָה וְיָתוּם לֹא תַעֲנוּן". וְהֵיאֵךְ נוֹהֲגִין עִמָּהֶן. לֹא יִדְבֹר אֲלֵיהֶם אֶלָּא רִכּוּת. וְלֹא יִנְהַג בָּהֶן אֶלָּא מִנְהַג כְּבוֹד. וְלֹא יִכְאִיב גּוֹפָם בְּעִבּוּדָה וְלָבָם בְּדִבְרֵי קָשִׁים. וְיִחוּס עַל מוֹנָם יוֹתֵר מִמּוֹן עֲצָמוֹ. כָּל הַמְקַנִּיטֵן אוֹ מְכַעֲסֵן אוֹ הַכְּאִיב לֵהוּן אוֹ רָדָה בָּהֶן אוֹ אִבְדּוֹ מִמוֹנָן הֵרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה וְכָל שֶׁפָּן הַמְפָּה אוֹתָם אוֹ הַמְקַלְלָן. וְלֹא זֶה אִף עַל פִּי שְׂאִין לוֹקִין עֲלֵיו הֵרִי עֲנֹשׁוּ מִכָּרֶשׁ בַּתּוֹרָה (שְׁמוֹת כב כג) "וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגִיתִי אֶתְכֶם בְּחֶרֶב".

בְּרִית כָּרַת לָהֶן מִי שְׂאָמַר וְהִיא הָעוֹלָם שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהֵם צוֹעֲקִים מִחֲמַס הֵם נִעֲנִים שְׁנֵאָמַר (שְׁמוֹת כב כב) "כִּי אִם צָעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשַׁמַּע צְעַקְתוֹ". בְּמָה דִבְרֵי אֲמוּרִים בְּזְמַן שֶׁעֲנָה אוֹתוֹן לְצָרָה עֲצָמוֹ. אֲבָל עֲנָה אוֹתָם הָרַב כְּדִי לְלַמְדוֹ תּוֹרָה אוֹ אֲמָנוֹת אוֹ לְהוֹלִיכוֹ בְּדַרְוֵי יִשְׂרָאֵל הֵרִי זֶה מִתֵּר. וְאִף עַל פִּי כּוֹן לֹא יִנְהַג בָּהֶן מִנְהַג כָּל אָדָם אֲלֵא יַעֲשֶׂה לָהֶם הַפְּרֵשׁ וְיִנְהַלֵּם בְּנִחַת וּבְרַחֲמִים גְּדוּלִים וְכְבוֹד שְׁנֵאָמַר (מִשְׁלֵי כב כג) "כִּי ה' יִרִיב רִיבָם".

אָחַד יְתוּם מֵאָב וְאָחַד יְתוּם מֵאֵם.

וְעַד אֵימָתִי נִקְרָאִים יְתוּמִים לְעִנְיָן זֶה. עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ צְרִיכִין לְאָדָם גְּדוּל לְהַסְמֵךְ עֲלֵיו וְלְאֲמָנוֹ וְלְהַטְכִּיל בָּהֶן אֶלָּא יִהְיֶה עוֹשֶׂה כָּל צְרִיכֵי עֲצָמוֹ לְעֲצָמוֹ כְּשֵׂאֵר כָּל הַגְּדוּלִים:

Chizkuni, Exodus 22:21:2

לא תענון, the reason why the Torah used the plural mode when exhorting us not to exploit this group of people, something most unusual, is because so many people are in the habit of doing just that when they face weak people. The Torah includes therefore all the people who witness such exploitation and do not protest it, are included in this prohibition. This is why also the penalty for people guilty of this has been written in the plural mode. וחרה אפי והרגתי, "My anger will flare up and I will kill you;" (verse 23)

Mekhilta d'Rabbi Yishmael 22:22:1-2

(Exodus 22:22) "If afflict you afflict him": whether greater or lesser affliction. Variantly: Rabbi says: "If afflict you afflict": There is no liability unless the affliction is repeated.

R. Yishmael and R. Shimon were going out to be executed when R. Shimon said to R. Yishmael: Rabbi, my heart is faint, for I do not know why I am going to be killed. R. Yishmael: Did anyone ever come to you for judgment or ruling and you kept him waiting until you had finished your cup or taken your sandal or donned your garment? Scripture states "If afflict you afflict" — whether greater or lesser affliction. R. Shimon: "You have consoled me, Rabbi.

And when R. Shimon and R. Yishmael were executed, R. Akiva said to his disciples: Prepare yourselves for calamity. For if good were destined to come in our generation, only R. Shimon and R. Yishmael would receive it. But it is revealed and known before Him who spoke and brought the world into being that great calamity is destined to come in our generation wherefore these were taken from among us (so as not to witness it.) As it is written (Isaiah 57:1) "the tzaddik perishes and no one takes it to heart. And men of lovingkindness are taken off and none understand (why). It is before the evil (that is destined to befall them) that the tzaddik was taken off. (2) Peace will come (to him). They will rest on their couches — those

חזקוני, שמות כ"ב:כ"א:ב'

לא תענון מצוה זו כתובה בלשון רבים מה שאין כן בכל הדינין הכתובים בפרשה זו לפי שכולם פושעים במ אפילו אותם שאינם מקניטים שהרי רואים הם עלבונם ושותקים ואינן מוחיין וכן הזכיר העונש בלשון רבים וחרה אפי והרגתי אתכם וגו'.

מכילתא דרבי ישמעאל כ"ב:כ"א:ב'-ב'

אם ענה תענה אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט. דבר אחר (רבי אומר), אם ענה תענה, מגיד שאינו חייב עד שיענה וישנה.

כבר היה רבי ישמעאל ורבי שמעון יוצאין ליהרג. אמר לו רבי שמעון לרבי ישמעאל, רבי לבי יוצא שאיני יודע על מה אני נהרג. אמר לו רבי ישמעאל לרבי שמעון, מימך בא אדם אצלך לדין או לשאלה ועכבתו עד שתהא שותה כוסך (ונוטל) [ונועל] סנדלך או עוטרף טליתך. אמרה תורה אם ענה תענה, אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט. אמר לו נחמתני רבי.

וכשנהרגו רבי שמעון ורבי ישמעאל, אמר להם רבי עקיבא לתלמידיו. התקינו עצמכם לפורענות, שאלו טובה עתידה לבא בדורנו, לא היו מקבלים אותה אלא רבי שמעון ורבי ישמעאל. אלא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שפורענות גדולה עתידה לבא בדורנו, וסילק אלו מבינותינו. שנאמר הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין וגו' (ישעיה נז). ואומר, יבא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכוחו. ו לבסוף, ואתם קרבו הנה בני עונגה זרע מנאף ותזנה.

who walk in uprightness." And, in the end, (3) "As for you, come closer, you sons of a sorceress, (to hear of your impending doom), seed of an adulterer and a harlot, etc."

"For if cry out, shall he cry out to Me, hear will I hear his outcry." If he cries out, I hear, and if he does not cry out I do not hear? What is the intent of hear will I hear? I am quicker to exact punishment for one who cries out than for one who does not. Now does this not follow a fortiori, viz.: If when an individual cries out against an individual, "hear will I hear his outcry," how much more so when many cry out! Now if within the framework of the lesser measure (of the Holy One Blessed be He, that of punishment), if an individual cries out against the many, this ("hear will I hear") is the result, then within the framework of His greater measure, (that of mercy), if the many pray (i.e., cry out for) the individual, how much more so (will He be quick to hear!)

כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו [יכול] כל זמן שהוא צועק אני שומע, ואם אינו צועק איני שומע. (הא מה) תלמוד לומר שמוע אשמע, [הא מה תלמוד לומר כי אם צעוק יצעק אלי], אלא ממחר אני ליפרע על ידי שהוא צועק יותר ממי שאינו צועק. והלא דברים קל וחומר אם כשהיחיד צועק על (היחיד) [הרבים] שמע אשמע צעקתו, כשהרבים צועקים עאכ"ו. ומה אם מדת פורענות מעוטה, כשיחיד צועק על הרבים. כך מדה טובה [מרובה] ורבים מתפללים על היחיד על אחת כמה וכמה.

Kli Yakar on Exodus 22:22:1

If you do mistreat him. The verse should have really said "If you mistreat *them*," since it is speaking of all three categories mentioned above. It uses the singular to hint that sometimes the mistreating of the orphan alone causes both him and his mother—the widow—to cry out to Hashem. Thus the oppressor incurs a double punishment. Alternatively, since Hashem is the "Father of orphans," if one mistreats an orphan one mistreats *Him* as well, so to speak. This causes His attribute of judgment to cry out in heaven at the same time that the orphan cries out on earth.

כלי יקר על שמות כ"ב:כ"ב:א'

אם ענה תענה אותו. אותם מבעי ליה ומהו הכפל ענה תענה, צעוק יצעק, שמוע אשמע, ובדרך הפשט נוכל לומר שלפעמים אדם מענה את היתום לבד ואמו אלמנה עיניה רואות וכלות ואין לאל להציל את בנה וע"י ענוי אחד מהם שניהם מעונין ושניהם צועקים והקב"ה שומע לשניהם ומענישו בכפל שיהיו בניהם יתומים ואשתו אלמנה ועל צד הרמז נוכל לומר מאחר שהקב"ה אבי יתומים אם כן ודאי בכל צרתם לו צר כביכול לכך אמר אם ענה אז תענה גם אותו שהוא אבי יתומים והלא שניהם צועקים מדת הדין מקטרגת עליו למעלה והיתום צועק למטה והקב"ה הרחמן מקבל צעקת שניהם.

Source Sheet created on Sefaria by Leah Sarna